

Speciális dokumentumok és tartalmak – speciális metaadatszerkezetek
Muzeális tartalmak és kéziratok repositálása a Szegedi Tudományegyetem
Klebelsberg Kuno Könyvtárban

Farkas Katalin

Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtár (Szeged)

Katalin.Farkas@ek.szte.hu

Nagy Dóra

Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kuno Könyvtár (Szeged)

dora.nagy@ek.szte.hu

At the beginning of the 2020s, the SZTE Klebelsberg Library will need to store the digitised museum documents and manuscript legacies that have been and are still being generated in a repository. The content was placed in the library's thematic EPrints software-based repository Miscellanea. Different types of documents required different solutions, and their metadata required the development of a different metadata form. A solution was needed to create a structured structure in the repository to house the digital versions of the paper documents in the collection and the content transferred for digital preservation. The task was to define the different levels of access, the ongoing cleaning of the data and the establishment of the catalogue-repository link. The report presents possible solutions to these problems.

Keywords: digitised museum documents, manuscript legacies, metadata, EPrints software-based repository

Bevezetés

A 2020-as évek elején az SZTE Klebelsberg Könyvtárban szükségszerűvé vált a korábban és azóta folyamatosan keletkező digitalizált muzeális dokumentumok és kéziratok repositóriumban történő elhelyezése. A tartalmak a könyvtár tematikus EPrints szoftver alapú repositóriumaiban közül a Miscellanea-ban kerültek elhelyezésre. Többféle dokumentumtípus különböző megoldási lehetőségeket igényelt, metaadatokra különböző metaadat-szerkezetű űrlap kialakítására volt szükség. Megoldásra várt a repositóriumban a strukturált szerkezet kialakítása, melyben a gyűjteményben lévő papíralapú dokumentumok digitális változatai és a digitális megőrzésre átadott tartalmak elhelyezésre kerültek. Feladat volt a különböző elérési szintek meghatározása, a folyamatos adattisztítás és a katalógus-repositórium kapcsolat kialakítása. A beszámoló ezeknek a problémáknak lehetséges megoldását mutatja be.

1. Örökség

Az SZTE Klebelsberg Könyvtár szervezeti felépítése következtében a muzeális dokumentumokat¹ és a kézirattári anyagokat² a Különgyűjteményi Osztályon belül a Régi Könyvek Tára és Kézirattár könyvtárosai kezelik. A könyvtár MARC 21 szabványon alapuló katalógusában közel 16 000 rekord tartalmazza az összes muzeális könyv leírását³. A kézirattári állomány feldolgozottsága nem teljes körű. A tudóshagyatékok formai és tartalmi feltárása⁴ folyamatos, az elkészült leírásokat szintén a könyvtár integrált katalógusa tartalmazza.

2. Kezdetek

Az SZTE Klebelsberg Könyvtárban digitalizált muzeális tartalmak 2006-tól projektek következtében keletkeztek, mint például SZTE Bőrclinika Poór Imre Könyvtár (2006-2011) 248 db tétel, Kassán kiadott könyvek (2011-2013) 285 db tétel, 1956-os kézirattári dokumentumok (2017) 197 db tétel. A projekteken kívül külön kérésre digitalizált, úgynevezett „szórvány” példányok is létrejöttek.

2021-ben kb. 500 darab muzeális és 2000 hagyatéki tétel vált elérhetővé, valamint 1000 rekord betöltésre vár. A meglévő tartalmak előzetes, autopszia alapján történő szűrésen estek át, mivel a korai digitalizálás folyamán létrejöttek rossz, gyenge minőségű fájlok is.

3. Digitalizálás

Jelenleg a digitalizálás egy Zeutschel OS 12002 könyvszkenneren történik, mely állományvédelmi szempontból alkalmas a kényes, sérülékeny dokumentumok digitalizálására.

A digitalizálás során JPG vagy TIF formátumú fájlokat készítünk. A szöveges dokumentumok esetében ezeket a képfájlokat PDF formátumba konvertáljuk. A gépirásos szövegeken Abby FineReader programmal karakterfelismertetést (OCR) végzünk, így kétrétegű PDF állomány keletkezik, mely alkalmas a teljes szövegű keresésre. A kéziratok esetében nem lehetséges az OCR, így ezeket sima kép PDF-ként mentjük el.

- 1 Muzeális dokumentumok: 22/2005. (VII. 18.) NKÖM rendelet a muzeális könyvtári dokumentumok kezelésével és nyilvántartásával kapcsolatos szabályokról, hozzáférés: 2021. 05. 17. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0500022.nkm>
- 2 Kézirattári dokumentumok: 27/2015. (V.27.) EMMI rendelet a közlevéltárak és a nyilvános magánlevéltárak tevékenységével összefüggő szakmai követelményekről, hozzáférés: 2021. 05. 17. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1500027.EMM>
- 3 Muzeális dokumentumok bibliográfiai leírása: Régi nyomtatványok Könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási szabályzat 2009. KSZ/6. Tankönyv: Varga András: Régi könyves ABC. Budapest MTA KIK, 2018, hozzáférés: <http://misc.bibl.u-szeged.hu/45521/>
- 4 Kézirattári dokumentumok bibliográfiai leírása: Berlász Jenő: Kéziratok katalogizálása. Budapest, OSZK, 1958, hozzáférés: 2021. 05. 18. <https://mek.oszk.hu/03100/03127/03127.htm>

Nemcsak a saját állományunk kerül digitalizálásra, hanem előfordulnak kölcsön kapott dokumentumok is (pl. Kristó Gyula hagyaték). Ezeket csak a szkennelés idejére kapjuk meg, majd visszaadjuk az eredeti tulajdonosnak. Minden esetben kérünk engedélyt a későbbi szolgáltatásra. Érdekes kérdés lesz a jövőre nézve a már eleve digitálisan született dokumentumok archiválása és esetleges szolgáltatásának biztosítása.

4. Tartalmak és metaadatok elhelyezése repositóriumban

A korábban digitalizált és jelenleg keletkező tartalmaknak visszakereshetőség szempontjából is megfelelő metaadatszerkezeteket kellett létrehozni, melyet a könyvtár repositóriumainak egyikében kellett elhelyezni. A muzeális tartalmak és kéziratok Klebelsberg Könyvtár tizenegy, tartalmában tematikusan elkülönülő digitális gyűjteménye közül a Miscellanea repositórumba⁵ (SZTE Miscellanea Digitális mindenestül gyűjtemény) kerültek.

5. Metadatstruktúra

Az EPrints egyik előnye a rugalmas metaadat- és űrlapkezelés. Szabadon létrehozhatók a számunkra szükséges mezők, melyeket a megfelelő űrlaphoz lehet társítani. A metaadatstruktúra kialakítása dokumentumtípusonként történt, ami kilenc űrlap létrehozását igényelte: könyv, könyv része, cikk-tanulmány-mű, folyóirat, hírlap, kézirat, kisnyomtatvány, különlenyomat, konferencia vagy workshop anyag. Négy csoportba soroltuk a metaadatokat: cím adatok; név adatok; megjelenési adatok és egyéb adatok. Az egyes űrlapok az alap metaadatokon kívül (pl. szerző, dátum) a megadott dokumentumtípushoz tartozó különböző mezőket tartalmazzák. Esetünkben ilyen volt például a kézirat típusnál releváns 'Kézirat jellege' mező, így oldható meg, hogy az entitások leírhatók legyenek és összhangban álljanak a többi, már feldolgozott adattal. A megfelelő űrlapba rögzítés a digitális gyűjtemény saját és közös keresőfelületének alapja⁶.

---

5 SZTE Miscellanea. Gyűjtőkora a legszélesebb a repositóriumaink közül: az SZTE Klebelsberg Könyvtár muzeális dokumentumai és tudóshagyatékai valamint a Szegedi Tudományegyetemhez szorosan nem köthető, vegyes témájú és műfajú periodikák, könyvek, könyvfejezetek, cikkek kincsestára, hozzáférés: 2021. 05. 18. <http://misc.bibl.u-szeged.hu/>

6 SZTE Klebelsberg Könyvtár Contenta Repositóriumok közös keresője, hozzáférés: 2021. 05. 18. <https://contentas.bibl.u-szeged.hu/> és Farkas Richárd, Sándor Ákos: Digitalizált tartalmaink közös keresője VuFind alapokon az SZTE Klebelsberg Könyvtárban in.: Országos Networkshop 2020 ONLINE, Budapest HUNGARNET, MTA KIK, 2020 DOI: [10.31915/NWS.2020.3](https://doi.org/10.31915/NWS.2020.3), hozzáférés: 2021. 05. 18. <http://real.mtak.hu/119185/1/farkas.pdf>

Tétel nézet: **Balogh Jenő levele gróf Tisza Istvánhoz. "Másolat (fogalmazvány külön)"**

Ez a tétel URL címmel van az Repozitóriumban:
<http://misc.bibl.u-szeged.hu/57344/>

Tétel visszavonása   Továbbítás az adminisztrátornak   Tétel megsemmisítése

Részletek   Akciók   Történet   Kiadások

Típus Adatok szerkesztése

Dokumentum típusa: Kézirat

Feltöltés Adatok szerkesztése

Dokumentum: [Teljes mű](#)   **Típus:** Teljes mű. **Nyelv:** Hungarian. **Hozzáférés szintje:** Nyilvános.
• [polner_009_002.pdf](#)

Metaadatok Adatok szerkesztése

Szerző: Szerzők
Balogh, Jenő

Cím: Balogh Jenő levele gróf Tisza Istvánhoz. "Másolat (fogalmazvány külön)"

Nyelv: magyar

Dátum: 1914. január 14.

Kiadás, keletkezés helye: Budapest

Oldalszám megjegyzés: 6 fol.

Kapcsolódó URL: <http://misc.bibl.u-szeged.hu/57343/>

Gyűjtemény: [Hagyatékok > Polner Ödön hagyaték > Levelezés](#)

Kulcsszavak: Levelezés - Balogh Jenő - Tisza István, Jogtudomány - 1914 - forrás

Megjegyzések: Leltári szám: MS 2127/IX/2. Címoldal és a levél aláírása Polner Ödön autográf

Kézirat jellege: gépirás

Méret: 25,5 x 19 cm

Meghatározatlan mezők: [Közreműködők](#), [Egyéb cím](#), [Testületi név](#), [Absztrakt \(kivonat\)](#), [Oldalszám](#), [Projekt neve](#), [Proveniencia](#), [Hivatkozás](#)

Szakterület Adatok szerkesztése

1. ábra. Kézirat űrlap metaadat-struktúrája

6. Strukturált gyűjteményfelépítés, kutatóbarát környezet

EPrints-ben létre tudunk hozni többszintű témarendszert, melyet sokrétűen felhasználhatunk. Beépíthető például egy több lépcsős szakterületi besorolás⁷, illetve használható a gyűjtemény kialakításakor. A struktúra létrehozására, módosítására és kiegészítésére az adminisztrátori felületen van lehetőség. A külső, nyilvános felületen csak azok a kategóriák láthatóak, melyekhez van már rekord rendelve.

⁷ Bőngészés szakterület szerint az SZTE Elektronikus Tananyag Archívum oldalán, hozzáférés: 2021. 05. 21. <http://eta.bibl.u-szeged.hu/view/subjects/>

Téma szerkesztése: Szent-Györgyi Albert hagyaték

- (Felső szint)
  - Gyűjtemény
    - Hagyatékok
      - Szent-Györgyi Albert hagyaték

Gyerekek	Eprints	
Gratuláló levelek	295	Nem linkelt
Újságkivágat-album	341	Nem linkelt
Téma azonosító:		Létrehoz
Link Existing Subject: 1_0_0_0_0		Link

col_hagyatek_szgya

Név	Sorrend	Nyelv
Szent-Györgyi Albert hagyaték		NEM RÉSZLETEZETT ▼
		NEM RÉSZLETEZETT ▼
		NEM RÉSZLETEZETT ▼

További sorok

Letét: Igen, a felhasználók hozzáadhatnak. Nem.

Változások mentése

2. ábra. Gyűjtemény felépítés az adminisztrátori felületen

A Miscellanea repozitóriumban jelenleg három fő gyűjtemény található: hagyatékok, muzeális dokumentumok és szegei helytörténeti dokumentumok. A strukturált felépítés következtében a hagyatékok „Böngészés, Gyűjtemény szerint”⁸ felhasználói nézetben elkülönülnek és jól áttekinthetővé válnak.

A dokumentumok hozzáférési szintje lehet teljesen nyilvános, egyetemi IP tartományon belüli és csak az archívum karbantartójának elérhető.

8 Böngészés gyűjtemény szerint az SZTE Miscellanea Repozitórium oldalán: <http://misc.bibl.u-szeged.hu/view/collection/> hozzáférés: 2021. 05. 21.

Böngészés, Gyűjtemény szerint

Kérjük, válasszon az alábbi listából!

- [Gyűjtemény](#) (4549)
  - [Hagyatékok](#) (2026)
    - [Bálint Gábor hagyaték](#) (16)
    - [Halasy-Nagy József hagyaték](#) (8)
      - [Levelezés](#) (8)
    - [Herrmann Antal hagyaték](#) (397)
    - [Kalmár László hagyaték](#) (127)
      - [Kína](#) (114)
      - [Levelezés](#) (79)
    - [Klebsberg Kunoné hagyaték](#) (56)
      - [Levelezés](#) (36)
    - [Kristó Gyula hagyaték](#) (313)
      - [Újságkivágatok](#) (313)
    - [Márki Sándor hagyaték](#) (4)
    - [Németh Gyula hagyaték](#) (176)
    - [Polner Ödön hagyaték](#) (43)
      - [Levelezés](#) (14)
    - [Poór Imre hagyaték](#) (246)
    - [Szent-Györgyi Albert hagyaték](#) (640)
      - [Gratuláló levelek](#) (295)
      - [Újságkivágat-album](#) (340)
  - [Muzeális dokumentumok](#) (322)
  - [Szegedi helytörténeti dokumentumok](#) (2293)
    - [1956-os plakátok és szórólapok](#) (197)

3. ábra. Gyűjtemény felépítés a nyilvános felületen

7. Katalógusok és adatbázisok közötti kapcsolat

A repozitórium adatszerkezetének kialakítása közben alapvető szempont volt, hogy olyan környezet jöjjön létre, amelyben a felhasználó sok adat között könnyen kereshet, valamint felhívjuk a figyelmét a könyvtár egyéb elektronikus gyűjteményeiben található kapcsolódó dokumentumokra. Ennek megoldása a rekordkapcsolatok létrehozása.

7.1. Katalógusok és adatbázisok közötti kapcsolat: katalógus-repozitórium

A MARC 21 szabvány 856-os mezője alkalmas arra, hogy elektronikus dokumentumot is kapcsoljuk a leíráshoz. A 856-os mező első indikátora „4”, mely a http protokollra utal a második helyen „1” áll, ami a kapcsolódó forrás változatát definiálja, ebben az esetben a leírt dokumentum elektronikus változatát⁹. A rekordkapcsolatot 856 41 \$3Full text leltári szám\$hURL/URI\$z szabadon hozzáférhető szerkezetben kell megadni. A \$h almezőben a leírásokban a Miscellanea repozitórium URI elektronikus hozzáférése, a \$z almezőben pedig a hozzáférés szintje határozandó meg. A kapcsolatra kiváló példa Klebsberg Kunoné Botka Sarolta hagyatéka. A hagyatékról összefoglaló leírás készült a könyvtár integrált katalógusában, digitalizált kéziratári része a Miscellanea repozitóriumában, a

9 MARC 21 856 Electronic Location and Address, hozzáférés: 2021. 05. 19. <https://www.loc.gov/marc/bibliographic/bd856.html> és Gyuricza Andrea, Kasza Zsófia: MARC21 magyar fordítás, Budapest MTA KIK, 2017 DOI: [10.14755/MTAKIK.MARC21.2017](https://doi.org/10.14755/MTAKIK.MARC21.2017), hozzáférés: 2021. 05. 19.

szintén digitalizált fényképgyűjtemény pedig a Képtár és Médiatéka gyűjteményben található.¹⁰

7.2. Katalógusok és adatbázisok közötti kapcsolat: repositórium-repositórium

Egy repositóriumon belül és a könyvtár egyéb repositóriumainak összekapcsolására az EPrints szoftver is megoldást kínál. Két dokumentum között mellérendelő viszony hozható létre a „Megjelenési adatok” adatsorozatban található „Kapcsolódó URL” mező kitöltésével. Például Polner Ödön jogászprofesszor hagyatékában az összekötés egyes fogalmazványokon olvasható utalások kivetítésére szolgál. Ugyanez a megoldás alkalmazható két különböző repositórium vonatkozásában. A korábban példaként említett Klebelsberg Kunoné Botka Sarolta hagyaték kézirat és fényképgyűjteményt tartalmazó hagyatékreszeinek összekötése a Miscellanea repositóriumban szintén a „Kapcsolódó URL” alkalmazásával történt.

7.3. Katalógusok és adatbázisok közötti kapcsolat: repositórium-külső adatbázis

Muzeális és kéziratári hagyatékok estén is fontos szempont a minél szélesebb körű nyilvánosság elérése. Vannak nyelvi- illetve tartami szempontból különleges dokumentumok, melyek katalogizálásakor a tudományterület kutatójának segítségére van szükség. Az értő dokumentumhasználat a speciális gyűjtemények könyvtári feldolgozásában nagy hozzáadott értéket képvisel, mely a repositórium metaadatainak minőségét emeli. Eredményes kutató-könyvtáros/kéziratáros együttműködés eredménye az SZTE Klebelsberg Könyvtár Miscellanea repositóriuma és a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság adatbázisa közötti kapcsolat. Utóbbiban több, Kalmár László matematikusprofesszor hagyatékában meglévő kéziratról található leírás¹¹. A Számítógép-tudományi Társaság az egyetem a szerverét „külső, tároló szerverként” használja, a felhasználó linken keresztül jut el a digitalizált tartalomhoz, ugyanakkor az elektronikus dokumentumok adatolva megtalálhatók a Miscellanea repositóriumban is¹².

---

10 A fényképeket Klebelsberg Kunoné Botka Sarolta jegyzetei alapján dr. Gausz Ildikó metaadatolta, hozzáférés: 2021. 05. 20. https://mediateka.ek.szte.hu/find?advanced%5B0%5D%5Bjoiner%5D=and&advanced%5B0%5D%5Belement_id%5D=70&advanced%5B0%5D%5Btype%5D=contains&advanced%5B0%5D%5Bterms%5D=Klebelsberg+album&sort=43&order=a&layout=1

11 Ezúton is köszönetet mondunk dr. Szabó Máté PhD matematikusnak (University of Oxford, Mathematical Institute), aki felhívta a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság figyelmét a Kalmár hagyaték dokumentumaira.

12 Fidrich Ilona: Beindítóprogramok az M-3 géphez. Kézirat. Szeged, 1959 hozzáférés: 2021. 05. 19. <https://itf.njszt.hu/objektum/beinditoprogramok-az-m-3-gephez> és Az M-3 elektronikus számológép programozása. Az MTA Kibernetikai Kutató Csoportja 1958-59 évben tartott előadássorozatának anyaga. Budapest, MTA KKC, 1959, hozzáférés: 2021. 05. 19. <https://itf.njszt.hu/objektum/az-m-3-elektronikus-szamologep-programozasa>

8. Visszacsatolás: statisztika

A könyvtári repozitórium-külső adatbázis vonatkozásában esett szó arról, hogy a leírások, az adatszolgáltatás felhasználó központú. A gyűjtemények menedzselése, reklámozása gyűjteménykezelés fontos része. Ennek a munkának visszacsatolása a statisztikai adatok lekeresése, melyre az EPrints szoftver megoldást kínál az IRStats2 bővítmény segítségével. A statisztika menüpont minden Contenta repozitórium nyitólapján megtalálható. A különféle lekérdezések segítségével speciális keresések indíthatók. A régi könyvek és a tudóshagyatékokra vonatkozó találatok a Gyűjtemény almenü alatt jelennek meg. Poór Imre bőrgyógyász professzor hagyatékában általános orvostudományi és speciális, bőrgyógyászati témájú muzeális könyvek találhatóak. A gyűjtemény főként latin és német nyelvű műveket tartalmaz. Lekérdezés alkalmával¹³ a Letöltések grafikus megjelenítési módjában figyelemmel követhető, hogy a könyvek havi letöltési statisztikája 2020-ban nem került nyolcvan alá, ami meglepő egy ilyen különleges kollekció esetén. A Tevékenységek áttekintése a Tételek (246), a Letöltések (2,954) a Teljes szöveg (100%) és a Nyílt hozzáférés (100%) segítségével lehetséges. Érdekes az is, hogy az első három legtöbbet letöltött mű német nyelvű.

9. Összegzés

Az EPrints szoftvert alapvetően nem speciális dokumentumok metaadatolásához fejlesztették ki. Ugyanakkor munkánk során sikerült olyan úrlapokat és azon belül adatelemeket létrehozni, melyek alkalmazásával az eddig felépített rendszeren belül kialakult egy olyan repozitóriumrész, melyben különleges gyűjteményeket is el tudunk helyezni, segítve ezzel az oktatók és kutatók munkáját.

---

13 SZTE Miscellanea repozitórium Poór Imre hagyaték – Statisztika, hozzáférés 2021. 05. 20.
http://misc.bibl.u-szeged.hu/cgi/stats/report/collection/col_hagyatek_poor/